

QANDLI DIABET: TURLARI, BELGILARI VA DAVOLASH USULLARI

Xakimova Marjonabonu Xabibullo qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi

Davolash-1 128-guruh talabasi

Annotatsiya

Qandli diabet - bu organizmda insulin ishlab chiqarilishining yetarli emasligi yoki insulin tasirining buzulishi bilan kechadigan, uglevodlar, yog'lar va oqsillar almashinuvining buzulishi bilan tavsiflanadigan surunkali kasallikdir. Kasallikning I va II turlari mavjud bo'lib, har bir turli patogeneza ega. Qandli diabet o'z vaqtida aniqlanmasa yoki davolanmasa, yurak-qon tomir, buyrak, ko'z va asab tizimiga jiddiy asoratlarni keltirib chiqarishi mumkin. Vaqtida tashxislash va davolash usullarini qo'llash kasallik oqibatlarini oldini olishda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: qandli diabet, insulin, giperglikemiya, asoratlarni, glukozani, davolash.

Abstract

Diabetes mellitus is a chronic metabolic disorder characterized by high blood glucose levels due to either insufficient insulin production or resistance to insulin's effects. There are two main types: Type 1 and Type 2, each with distinct pathogenesis. If not properly managed, diabetes can lead to severe complications involving the cardiovascular system, kidneys, eyes, and nervous system. Early diagnosis and appropriate treatment play a crucial role in preventing long-term consequences and improving patient outcomes.

Keywords: diabetes mellitus, insulin, hyperglycemia, complications, glucose, treatment.

Kirish

Qandli diabet bugungi kunda jahonda eng ko'p tarqalgan metabolik kasalliklardan biri hisoblanadi. Xalqaro statistikalarga ko'ra, har yili millionlab odamlar ushbu kasallikka chalinmoqda. Diabet organizmdagi glukozani (qand) miqdorining me'yordan ortib ketishi (giperglikemiya) bilan kechadi. Bu esa ko'plab hayotiy organlarni faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Diabet nafaqat jismoniy, balki psixologik va iqtisodiy jihatdan ham og'ir yuk hisoblanadi.

Turlari va patogenezi

1. I tur (insulinga qarshi diabet):

Odatda bolalar va yoshlar orasida uchraydi.

Oshqozon osti bezidagi beta hujayralarning autoimmun yo'l bilan yemirilishi natijasida insulin ishlab chiqarilmaydi.

Bemor umrbod insulin inyeksiyalarini qabul qilishi zarur.

2. II tur (insulinga nisbatan chidamli diabet):

Asosan katta yoshlilarda, ortiqcha vazn va kamharakatlilik fonida rivojlanadi.

Organizmida insulin ishlab chiqarilishi yetarli bo'lishi mumkin, biroq to'qimalar uni yaxshi qabul qilmaydi.

Dastlab dorilar bilan, og'ir holatlarda esa insulin bilan davolanadi.

3. Gestatsion diabet:

Homiladorlik davrida yuzaga keladigan vaqtinchalik diabet turi.

Tug'ruqdan so'ng yo'qoladi, ammo keyinchalik II tur diabet rivojlanish xavfini oshiradi.

Klinik belgilari

Diabetning asosiy simptomlari quyidagilar:

Chanqoq (polidipsiya)

Tez-tez siyish (poliuriya)

Tez och qolish (polifagiya)

Vazn yo'qotish

Holsizlik, charchoq

Ko'rish qobiliyatining pasayishi

Yara va jarohatlarning sekin bitishi

Terining qichishishi

Bundan tashqari, II tur diabet ko'pincha yashirin (asemptomatik) kechadi va faqat qon analizlari orqali aniqlanadi.

Asoratlari

Qandli diabet davolanmasa yoki nazorat qilinmasa, quyidagi jiddiy asoratlarga olib kelishi mumkin:

Diabetik nefropatiya – buyrak yetishmovchiligi

Diabetik retinopatiya – ko'rish qobiliyatining yo'qolishi

Diabetik neyropatiya – asab tolalari shikastlanishi, og'riq, uvishish

Yurak-qon tomir kasalliklari – insult, infarkt, gipertoniya

Tashxis

Qandli diabetni aniqlash uchun asosiy laborator tekshiruvlar:

Qandli diabetni aniqlash uchun asosiy laborator tekshiruvlar:

Glikogemoglobin (HbA1c) darajasi — 3 oylik o'rtacha glyukoza ko'rsatkichini beradi

Og'iz orqali glyukoza yuklamasi testi (OGTT)

Siydikda glyukoza va keton jismchalarining aniqlanishi

Davolash

Diabetni davolash simptomlarni yengillashtirish, glyukoza miqdorini nazorat qilish va asoratlarning oldini olishga qaratilgan.

1. Hayot tarzini o'zgartirish:

Parhez: past glyukemik indeksli mahsulotlar, me'yoriy uglevod iste'moli

Jismoniy faollik: muntazam mashqlar insulin sezuvchanligini oshiradi

2. Dorilar:

I turda: insulin inyeksiyalari (qisqa va uzoq ta'sirli)

II turda: og'zaki gipoglikemik preparatlar (metformin, sulfonilurealar, DPP-4, SGLT2 ingibitorlari)

3. Monitoring:

Qonda glyukoza miqdorini o'z vaqtida o'lchab borish (glyukometr yordamida)

HbA1c darajasini har 3-6 oyda tekshirish

Xulosa

Qandli diabet — bu butun organizmga ta'sir qiluvchi, og'ir va nazoratni talab qiluvchi metabolik kasallikdir. Diabetning erta bosqichida tashxis qo'yish va individual davo rejimi asosida harakat qilish asoratlar xavfini sezilarli kamaytiradi. Har tomonlama yondashuv, bemorning sog'lom turmush tarziga amal qilishi va davo tavsiyalariga rioya etishi kasallikni muvaffaqiyatli nazorat qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Мирсаидов Н.М., Ахмедов Н.А. Эндокринология. – Т.: «Иқтисодиёт», 2021. – 352 б.
2. Kasabov D.S. Ichki kasalliklar propedevtikasi. – Toshkent: TTA nashriyoti, 2020.
3. American Diabetes Association. Standards of Medical Care in Diabetes—2024. Diabetes Care, 2024; Vol. 47 (Suppl. 1): S1–S185.
4. Alberti K.G.M.M., Zimmet P.Z. Epidemiology: Global burden of diabetes. In: International Textbook of Diabetes Mellitus. 4th ed. Wiley-Blackwell, 2020.
5. Guyton A.C., Hall J.E. Textbook of Medical Physiology. – 14th ed. – Elsevier, 2021.
6. R. Porter, R. Kaplan. Harrison's Principles of Internal Medicine. – 20th ed. – McGraw-Hill Education, 2022.
7. World Health Organization (WHO). Diabetes fact sheets, 2023. – www.who.int
8. UzDiabetes.uz – O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi rasmiy sahifasi, 2024.